

Fundamental Rights in Indian constitution

భారత రాజ్యాంగంలోని ప్రాథమిక హక్కులు

భారత రాజ్యాంగం ప్రాథమిక హక్కుల జాబితాను కలిగి ఉంది. భారత రాజ్యాంగం యొక్క ఈ ప్రాథమిక హక్కులు భారత రాజ్యాంగంలోని పార్ట్ IIIలోని ఆర్టికల్ 12 నుండి 35 వరకు ఉన్నాయి. ప్రజల సరైన వైతిక మరియు భౌతిక అభ్యున్నతికి ప్రాథమిక హక్కులు చాలా అవసరం. ఇవి రాజ్యాంగంలో అంతర్భాగం కాబట్టి సాధారణ చట్టం ద్వారా మార్చడం లేదా తీసివేయడం సాధ్యం కాదు. ఏదైనా హక్కులు ఉల్లంఘించబడినట్లయితే, బాధిత వ్యక్తి తన హక్కుల రక్షణ మరియు అమలు కోసం సుప్రీంకోర్టు లేదా హైకోర్టుకు వెళ్లడానికి అర్హులు. ప్రాథమిక హక్కులు జాతీయ అత్యవసర పరిస్థితుల్లో మాత్రమే నిలిపివేయబడతాయి.

ప్రాథమిక హక్కుల ప్రాముఖ్యత

- ప్రాథమిక హక్కులు, భారత రాజ్యాంగంలోని మూడవ భాగం ఆర్టికల్ 12 నుండి 35 వరకు ప్రసాదించిన హక్కులు. ప్రాథమిక హక్కులు, పేరు సూచించినట్లుగా, ఇవి మానవ గౌరవం మరియు సమగ్రత యొక్క రక్షణ మరియు నిర్వహణకు అత్యంత ముఖ్యమైన వనరులలో ఒకటి, ఇది మొత్తం సమాజం అభివృద్ధికి కూడా దోహదం చేస్తుంది.
- సంపూర్ణ మరియు నిర్బంధ స్వభావం కారణంగా ఇవి ప్రాథమిక లేదా ప్రాథమికమైనవి అనే స్థితిని అందిస్తాయి, మరో మాటలో చెప్పాలంటే, ఈ హక్కులను ఏ అణచివేత ప్రభుత్వం లేదా వ్యక్తి సవరించలేని విధంగా, ఉల్లంఘించలేని విధంగా లేదా జోక్యం చేసుకోలేని విధంగా రూపొందించబడ్డాయి మరియు ఇవి హామీ ఇవ్వబడిన హక్కులు కాబట్టి, ఏ వ్యక్తి అయినా మరొకరిచే ఉల్లంఘించబడిన లేదా తారుమారు చేయబడిన హక్కుల నిర్వహణ లేదా అమలు కోసం సుప్రీంకోర్టును ఆశ్రయించవచ్చు.
- ప్రాథమిక హక్కులు రెండు సూత్రాల వ్యవస్థతో బాగా స్థాపించబడ్డాయి, మొదటి అంశం, ప్రభుత్వ అణచివేత చర్యలకు వ్యతిరేకంగా కోర్టు ప్రక్రియల ద్వారా విధించబడే ప్రజల న్యాయమైన హక్కులను అందిస్తుంది. రెండవ కోణం నుండి, ఈ హక్కులు ప్రభుత్వ చర్యలపై కొన్ని పరిమితులు మరియు పరిమితులతో నియంత్రించబడతాయి. తదనుగుణంగా, ప్రభుత్వం పరిపాలనాపరంగా లేదా శాసనపరంగా ఎటువంటి చర్యలు తీసుకోదు, ఫలితంగా ఈ హక్కులు ఉల్లంఘించబడతాయి.

భారతీయ పౌరుని ప్రాథమిక హక్కులు

భారత రాజ్యాంగంలో ఆరు (6) ప్రాథమిక హక్కులు ఉన్నాయి.

1. సమానత్వ హక్కు (ఆర్టికల్స్. 14-18)
2. స్వేచ్ఛ హక్కు (ఆర్టికల్స్. 19-22)

3. దోపిడీ వ్యతిరేక హక్కు (ఆర్టికల్స్. 23-24)
4. మత స్వేచ్ఛ హక్కు (ఆర్టికల్స్. 25-28)
5. సాంస్కృతిక మరియు విద్యా హక్కులు (ఆర్టికల్స్. 29-30),
6. రాజ్యాంగ పరిష్కారాల హక్కు (ఆర్టికల్స్. 32-35)

1979కి ముందు ఏడు ప్రాథమిక హక్కులు ఉండేవి. భారత రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 31లో ఉన్న 7వ ప్రాథమిక హక్కులు, “ఆస్తి హక్కు”. ఇది 20 జూన్ 1979 నుండి అమలులోకి వచ్చే 44వ సవరణ చట్టం 1978 ద్వారా రాజ్యాంగం ద్వారా రద్దు చేయబడింది.

ప్రాథమిక హక్కులు

ఆరు ప్రాథమిక హక్కులు క్రింద చర్చించబడ్డాయి.

1. Right to equality (Articles 14–18) | సమానత్వ హక్కు

ఇది సమాజంలోని అన్ని వర్గాలు మరియు హోదాల మధ్య "హోదా మరియు అవకాశాల సమానత్వం"ని సురక్షితం చేస్తుంది.

ఇది ఆర్టికల్ 14-18లో ఉంది.

ఆర్టికల్

విశిష్ట లక్షణాలు

ఆర్టికల్ 14 ఇది సమానత్వానికి ప్రాథమిక హక్కు. "చట్టం ముందు సమానత్వాన్ని లేదా భారతదేశ భూభాగంలోని చట్టాల సమాన రక్షణను రాష్ట్రం ఏ వ్యక్తికి నిరాకరించదు" అని ఇది ప్రకటిస్తుంది. జాతి, రంగు లేదా జాతీయతతో సంబంధం లేకుండా చట్టం ముందు సమానత్వం అందరికీ హామీ ఇవ్వబడుతుంది.

ఆర్టికల్ 15 మతం, కులం, లింగం, జన్మస్థలం ఆధారంగా ఏ పౌరుడిని కూడా వివక్ష చూపడాన్ని ఇది నిషేధిస్తుంది. దుకాణాలు, హోటళ్లు, బహిరంగ వినోద స్థలాలు, బావులు మరియు ట్యాంకుల వినియోగం మొదలైనవాటికి ఏ వ్యక్తికి ప్రవేశం నిరాకరించబడదని ఈ కథనం పేర్కొంది. ఈ ఆర్టికల్లో ఏదీ రాష్ట్రాన్ని మహిళలు మరియు పిల్లల కోసం ప్రత్యేక నిబంధనలు చేయకుండా నిరోధించదు.

ఆర్టికల్ 16 ఉపాధి విషయాలలో పౌరుడి పట్ల రాష్ట్రం వివక్ష చూపదని ఇది హామీ ఇస్తుంది. అయితే, రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ఉద్యోగాలలో SC/ST/OBC కేటగిరీ అభ్యర్థులకు రిజర్వేషన్లు కల్పించవచ్చు.

ఆర్టికల్ 17 ఇది పురాతనమైన అంటరానితనం యొక్క ఆచారాన్ని రద్దు చేస్తుంది మరియు దానిని ఏ రూపంలోనైనా నిషేధిస్తుంది. అంటరానితనం అనేది కొన్ని అణగారిన వర్గాలను వారి పుట్టుక కారణంగా మాత్రమే చిన్నచూపు చూసే మరియు ఈ నేలపై వారిపై ఏదైనా వివక్ష చూపే సామాజిక అభ్యాసాన్ని సూచిస్తుంది.

ఆర్టికల్ 18 ఇది రాష్ట్రానికి ఎలాంటి బిరుదులను ఇవ్వకుండా నిషేధిస్తుంది. "భారత పౌరులు విదేశీ రాష్ట్రం నుండి బిరుదులను అంగీకరించలేరు. బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం భారతదేశంలో రాయ్ బహదూర్స్ మరియు ఖాన్ బహదూర్స్ అనే కులీన వర్గాన్ని సృష్టించింది - ఈ బిరుదులు కూడా రద్దు చేయబడ్డాయి. అయితే, భారత పౌరులకు సైనిక మరియు విద్యాపరమైన విభేదాలను ప్రదానం చేయవచ్చు. భారతరత్న మరియు పద్మవిభూషణ్ అవార్డులను గ్రహీత బిరుదుగా ఉపయోగించలేరు మరియు తదనుగుణంగా, రాజ్యాంగ నిషేధం పరిధిలోకి రాదు".

2. Right to freedom (Articles 19–22) | స్వేచ్ఛ హక్కు

ఇది భారతదేశ పౌరులకు అందించబడిన స్వేచ్ఛ యొక్క ఆలోచనను ప్రోత్సహిస్తుంది. ఇది ఆర్టికల్ 19-22లో ఉంది.

ఆర్టికల్

విశిష్ట లక్షణాలు

ఆర్టికల్ 19 స్వాతంత్ర్య హక్కు భారతదేశ పౌరులకు ఆరు ప్రాథమిక స్వేచ్ఛలకు హామీ ఇస్తుంది: 1) ఉపన్యాసము మరియు భావవ్యక్తీకరణ స్వేచ్ఛ, 2) సమావేశ స్వేచ్ఛ, 3) సంఘాలను ఏర్పాటు చేసుకునే స్వేచ్ఛ, 4) ఉద్యమ స్వేచ్ఛ, 5) నివసించే మరియు స్థిరపడే స్వేచ్ఛ, మరియు 6) వృత్తి, వాణిజ్యం లేదా వ్యాపార స్వేచ్ఛ.

ఆర్టికల్ 20 ఇది నేరాలకు సంబంధించిన శిక్షకు సంబంధించి రక్షణను అందిస్తుంది.

ఆర్టికల్ 21 ఇది జీవించే హక్కు, వ్యక్తిగత స్వేచ్ఛ మరియు గౌరవంగా మరణించే హక్కు (నిష్క్రియ అనాయాస) ఇస్తుంది. అందువల్ల, ఆర్టికల్ 21 జీవించే హక్కు మరియు వ్యక్తిగత స్వేచ్ఛను సంపూర్ణ హక్కుగా గుర్తించదు, కానీ హక్కు యొక్క కోపను పరిమితం చేస్తుంది.

ఇది నిర్దిష్ట కేసులలో అరెస్టు మరియు నిర్బంధానికి వ్యతిరేకంగా రక్షణను అందిస్తుంది. మొదటిగా, అరెస్టు చేయబడిన ప్రతి వ్యక్తికి తన అరెస్టుకు కారణాన్ని తెలియజేయడానికి ఇది హక్కును ఇస్తుంది; రెండవది, తనకు నచ్చిన న్యాయవాదిని సంప్రదించడం మరియు సమర్థించుకోవడం అతని హక్కు. మూడవదిగా, అరెస్టు చేయబడిన మరియు నిర్బంధంలో ఉన్న ప్రతి వ్యక్తిని ఇరవై నాలుగు గంటల వ్యవధిలో సమీప మేజిస్ట్రేట్ ముందు హాజరుపరచాలి మరియు అతని అధికారంతో మాత్రమే నిరంతర కస్టడీలో ఉంచబడాలి.

3. Right against exploitation (Articles 23–24) | దోపిడీ వ్యతిరేక హక్కు

నిష్కపటమైన వ్యక్తులు లేదా రాజ్యం కూడా భారతీయ సమాజంలోని బలహీన వర్గాల దోపిడీని నిరోధించడం దీని లక్ష్యం. ఇది ఆర్టికల్ 23 మరియు 24లో ఉంది.

ఆర్టికల్

విశిష్ట లక్షణాలు

ఆర్టికల్ 23

ఇది మనుషులు, స్త్రీలు, పిల్లలు, బిచ్చగాళ్ళు లేదా ఇతర బలవంతపు శ్రమతో మానవ గౌరవానికి వ్యతిరేకంగా ట్రాఫిక్‌ను నిషేధిస్తుంది.

ఆర్టికల్ 24

14 సంవత్సరాల కంటే తక్కువ వయస్సు ఉన్న పిల్లలను ఏదైనా ప్రమాదకర ఉద్యోగంలో నియమించడాన్ని ఇది నిషేధిస్తుంది.

4. Right to freedom of religion (Articles 25–28) | మత స్వేచ్ఛ హక్కు

ఈ ప్రాథమిక హక్కు కింద, ఏ పౌరుడికైనా ఏ మతాన్ని ఆచరించే హక్కు ఉంటుంది. ఇది ఆర్టికల్స్ 25-28లో ఉంది.

ఆర్టికల్

విశిష్ట లక్షణాలు

ఆర్టికల్ 25

ఇది మనస్సాక్షి స్వేచ్ఛ మరియు ఉచిత వృత్తి, అభ్యాసం మరియు మత ప్రచారాన్ని అందిస్తుంది

- ఆర్టికల్ 26 ఇది మతపరమైన వ్యవహారాలను నిర్వహించడానికి సహాయపడుతుంది, ఇది పబ్లిక్ ఆర్డర్, నైతికత మరియు ఆరోగ్యం, ప్రతి మతపరమైన తెగ లేదా ఏదైనా విభాగానికి లోబడి ఉంటుంది.
- ఆర్టికల్ 27 ఏదైనా నిర్దిష్ట మతం యొక్క ప్రచారం లేదా నిర్వహణపై మతపరమైన ఖర్చుల కోసం పన్నులు చెల్లించకుండా స్వేచ్ఛను అందిస్తుంది.
- ఆర్టికల్ 28 ఇది పూర్తిగా రాష్ట్రం చే నిర్వహించబడే విద్యా సంస్థలలో మతపరమైన సూచనలను నిషేధిస్తుంది.

5. Cultural and educational rights (Articles 29–30) | సాంస్కృతిక మరియు విద్యా హక్కులు

ఇది ప్రతి పౌరుడికి, ముఖ్యంగా మైనారిటీలకు, సాంస్కృతిక మరియు విద్యా హక్కులకు హామీ ఇస్తుంది. ఇది ఆర్టికల్స్ 29-30లో ఉంది.

ఆర్టికల్

విశిష్ట లక్షణాలు

ఆర్టికల్ 29

ఇది మైనారిటీల ప్రయోజనాలకు రక్షణ కల్పిస్తుంది. ఒక మైనారిటీ సంఘం విద్యా సంస్థ ద్వారా మరియు దాని ద్వారా తన భాష, లిపి లేదా సంస్కృతిని సమర్థవంతంగా పరిరక్షించగలదు.

ఆర్టికల్ 30

విద్యా సంస్థలను స్థాపించడానికి మరియు నిర్వహించడానికి మతం లేదా భాష ఆధారంగా మైనారిటీల హక్కులను ఇది పేర్కొంది.

6. Right to constitutional remedies (Article 32) | రాజ్యాంగ పరిష్కారాల హక్కు

ప్రాథమిక హక్కుల అమలు కోసం ఈ హక్కు ఉంది. ఇది ఆర్టికల్స్ 32-35లో ఉంది.

ఆర్టికల్

విశిష్ట లక్షణాలు

తెలుగు

ఆర్టికల్ 32

ఇది రాజ్యాంగపరమైన పరిష్కారాలకు హక్కును అందిస్తుంది అంటే ఒక వ్యక్తి అతను/ఆమె ప్రాథమిక హక్కులను పరిరక్షించడానికి సుప్రీంకోర్టు లేదా ఉన్నత న్యాయస్థానాలను ఆశ్రయించే హక్కును కలిగి ఉంటాడు. ఆర్టికల్ 32 ప్రకారం సుప్రీం కోర్ట్ రిట్లు జారీ చేసే అధికారం కలిగి ఉండగా, ఆర్టికల్ 226 ప్రకారం హైకోర్టులకు అదే అధికారాలు ఇవ్వబడ్డాయి. B.R ప్రకారం. అంబేద్కర్, ఇది భారత రాజ్యాంగం యొక్క "హృదయం మరియు ఆత్మ".

ఆర్థికల్ 33

ఇది సాయుధ బలగాలకు లేదా పబ్లిక్ ఆర్డర్ నిర్వహణకు బాధ్యత వహించే దళాలకు ప్రాథమిక హక్కుల దరఖాస్తును సవరించడానికి పార్లమెంటుకు అధికారం ఇస్తుంది.

ఆర్థికల్ 34

ఈ భాగంలోని పైన పేర్కొన్న నిబంధనలలో ఏమైనా ఉన్నప్పటికీ, యూనియన్ లేదా రాష్ట్రం యొక్క సేవలో ఉన్న వ్యక్తి లేదా ఏదైనా ప్రాంతంలో నిర్వహణ లేదా పునరుద్ధరణ లేదా ఆర్డర్ కు సంబంధించి అతను చేసిన ఏదైనా చర్యకు సంబంధించి పార్లమెంటు చట్టం ద్వారా నష్టపరిహారం చెల్లించవచ్చు. భారత భూభాగంలో మార్షల్ లా అమలులో ఉన్న లేదా ఆమోదించబడిన ఏదైనా శిక్ష, విధించిన శిక్ష, జప్తు ఆర్డర్ లేదా అటువంటి ప్రాంతంలో యుద్ధ చట్టం కింద చేసిన ఇతర చర్యను చెల్లుబాటు చేస్తుంది.

ఆర్థికల్ 35

చట్టాలను రూపొందించే అధికారం పార్లమెంటుకు ఉంటుంది మరియు రాష్ట్ర శాసనసభకు ఉండదు

భారతదేశంలో ప్రాథమిక హక్కుల భావన యునైటెడ్ స్టేట్స్ రాజ్యాంగం నుండి తీసుకోబడింది. ఈ హక్కులు వ్యక్తులు గౌరవంగా మరియు సమగ్రతతో జీవితాలను గడపగలరని నిర్ధారించే ప్రాథమిక నిర్మాణాలు. ఈ ముఖ్యమైన హక్కులను భారత రాజ్యాంగంలోని పార్ట్ IIIలో రూపొందించారు.

తెలుగు